

Fodring af kølsvin og vand til kompasrosen En mesterkammerdrengs dannelse

Af Poul Grosen Rasmussen

Første og sidste rejse med ØK:

20/7-2/11 1964

Mesterkammerdreng

M/S "Pretoria"

til USA/Canada via Panamakanalen.

07/11-25/03 1965

Mesterkammerdreng

M/S "Busuanga"

til Hong Kong/Kina via Suezkanalen.

Forord

I begyndelsen af halvfemserne, hvor jeg havde fået 3 børn, som af og til spurgte til min barndom og ungdom, fik jeg lyst til at dykke ned i fortiden og forsøge at generindre de sjove og bemærkelsesværdige oplevelser fra min barndom, ungdom og læretid/ studietid. Oplevelser, som jeg gerne ville delagtiggøre mine børn i. Jeg begyndte at skrive stikord ned og samle beretninger i forskellige kapitler. Resultatet blev en række kapitler fra de forskellige livsepoker i mit liv, herunder også en beretning om mine to ture med ØK's skibe MS Pretoria og MS Busuanga i henholdsvis 1964 og 1965.

Disse beretninger lå herefter i min skrivebordsskuffe indtil, at jeg blev opmærksom på en udstilling ved Silkeborg Museum i 2014. En tidligere ØK-ansat havde haft en udstilling med titlen "Fra dreng til mand – Dannelsesrejse på verdenshavene". Da jeg kikkede nærmere på de udstillede genstande, kunne jeg se en søfartsbog med navn og foto. Den person kunne jeg godt genkende! Det var ungtjeneren på MS Pretoria, Ole Toft, som jeg var blevet agterudsejlet sammen med i Vancouver november 1964. Museumsdirektøren bragte mig i kontakt med Ole og efter en periode på 50 år mødtes vi igen i Silkeborg i marts 2015. Gensynsglæden var stor og jeg blev inviteret til at deltage i SØS-gruppens halvårige møder, som jeg siden har deltaget i med stor interesse.

Som forberedelse til mit første møde i SØS-gruppen fandt jeg min gamle beretning frem fra min tid ved ØK og samtidig fandt jeg de breve frem, som jeg havde sendt hjem til min far og mor. Dem

141941

Søfartsbog

for

RASMUSSEN
(Efternavn; med BLOKBOGSTAVER).

POUL GROSEN
(Fornavn).

Fødselsdato: 19 maj 1948

Fødested *): Fredericia

Fredericia Mønstringskontor

Fredericia Mønstringskontor

Poul Grosen Rasmussen
(Boghaverens egenhændige underskrift).

Signalement**):

Håret: blond Øjnene: blå

Legemsbygning: almindelig

Særlige kendetegn: /

Tatoveringer: /

*) Angives for Københavns og Købstædernes vedkommende ved by og sogn, for landkommunernes vedkommende ved sogn og amt, evt. tilige by.
**) Tages af den udstedende myndighed.

havde jeg ikke læst siden, at jeg sendte dem af sted i 1964-65. Det var en stor overraskelse at læse en øjenvidneberetning fra min tid ved ØK, og jeg besluttede at indarbejde de mange breve i min oprindelige erindringsbeskrivelse. Erindringen kan somme tider spille os et puds og her fik jeg syn for sagn. Jeg håber at læseren vil finde inspiration og sammenhæng i mine spring fra erindring til faktisk beskrivelse i min beretning.

Dette er fortællingen om den 16 årige Poul, der efter afsluttet skolegang og aftale om læreplads som klejnsmed, skulle få 9 måneder til at gå, før læretiden kunne begynde. Valget stod mellem at begynde før tid som arbejdsdreng eller at få sig en hyre på et skib. Valget var ikke svært. Det blev til mødet i vest med den spirende beatkultur i USA og mødet i øst med Maos kulturrevolution i Kina samt Vietnamkrigens indledning. Først og fremmest blev det dog mødet i midten med den særlige kultur ombord på et ØK-skib. Dette møde med splitflag og højagtelse satte sig som et minderigt spor i min dannelse. Hvordan kan du læse om i det følgende.

Rejsen til Amerika

Et godt råd fra Basse

Da jeg i 1964 nærmede mig afslutningen af 9'ende klasse, skulle jeg tage stilling til, hvad jeg ville beskæftige mig med efter skolen. Jeg havde kendskab til sølvsmedeområdet, som min far arbejdede indenfor. Mange gange havde jeg besøgt ham på hans arbejdsplads Hejl og søn i Fredericia. Han var korpusarbejder og sad ved en pudsemaskine og polerede sølvfade, sølvkander mm. Det var beskidt arbejde, men der var en god stemning på værkstedet og i hele fabrikken, som jeg efterhånden kom til at kende.

Min mor arbejdede indenfor restaurationsbranchen og havde haft job som servitrice på danserrestauranten Knudsborg, på Håndværkerforeninger og på Den gamle Kro. Dette miljø kendte jeg også ud og ind. Jeg havde i en lang periode, hvor min mor arbejdede på Den gamle Kro, haft jobbet med at udskifte defekte elpærer i lamperne udenfor vinduerne. Det var sjovt at liste sig op ad stigen og så pludselig kikke ind gennem vinduet til de sagesløse spisegæster i kroen. Dette arbejdsområde fristede mig nu heller ikke. Min mor havde et ønske om, at jeg blev svagstrømsingeniør. Jeg ved ikke, hvorfra hun havde denne ide, men det lød jo fint og ikke så groft og beskidt som tjener og sølvsmed.

En af de sidste dage inden sommerferien havde jeg været til en samtale med erhvervsvejlederen Jørgen Basse. Vi havde ikke været i erhvervspraktik i løbet af skoletiden. I stedet for havde jeg været til en såkaldt psykoteknisk prøve ved en skolepsykolog. Ved denne prøve, fik man stillet forskellige praktiske opgaver fx. at vurdere genstandes størrelse i forhold til hinanden, at sætte ting sammen, som lignede hinanden og samle genstande, der var blevet skilt ad. Det var en rar gammel kone, der forestod den psykotekniske prøve.

Jeg tror nok, at jeg bestod, for da jeg var til samtalen ved erhvervsvejleder Basse, skulle jeg blot prøve at tegne et hus med tag i fugleperspektiv. Det gjorde jeg på en så tilfredsstillende måde, at han anbefalede, at jeg kom i lære som maskinarbejder eller smed. Han kunne love mig en lærerplads om ni måneder. Jeg kunne begynde den første maj det efterfølgende år.

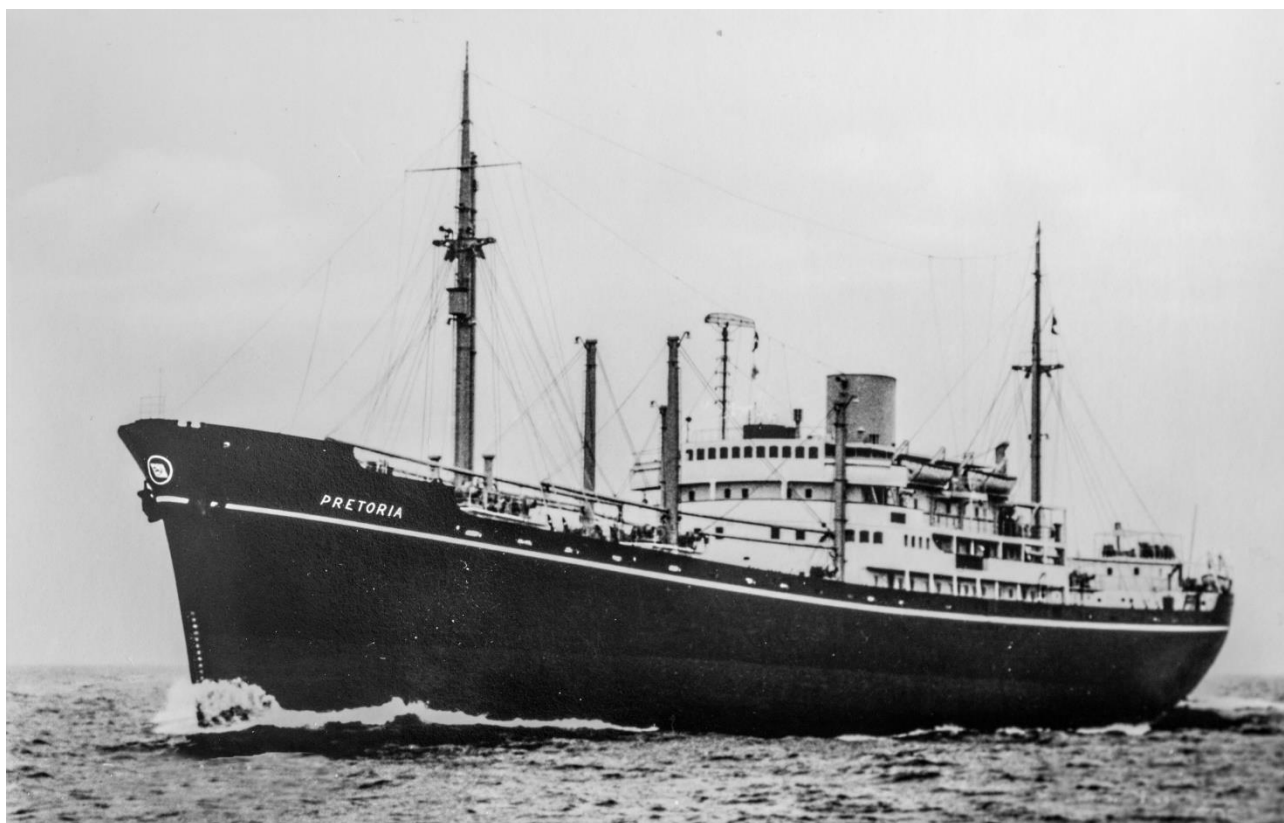
Det var en lokal industrivirksomhed E. Rasmussen, der havde brug for læredrenge. Jeg syntes, at

det var en god ide, så jeg sagde ja tak til tilbuddet. Men hvad skulle jeg så lave i ventetiden? Erhvervsvejlederen foreslog, at jeg enten kunne komme i gang som arbejdsdreng ved E. Rasmussen indtil læretiden skulle begynde, eller også kunne jeg tage en hyre til søs. For eksempel som messedreng eller dæksdreng. Jeg var ikke længe om at beslutte mig til at tage til søs. Min svoger, der var maskinmester, havde fortalt mange spændende eventyr fra de syv have, så jeg var motiveret og rejselysten.

Der blev taget kontakt til rederiet ØK, som svarede, at de godt kunne bruge mig, men de vidste ikke nøjagtigt, hvornår det blev. Jeg fik anskaffet mig en søfartsbog, der var nødvendig for at kunne få sig en hyre. Hele familien tog derefter på ferie i Nordjylland og jeg afventede besked fra rederiet ØK.

Gulvask med skurepulver

En dag sidst i juli måned ringede de fra rederiet og sagde, at jeg godt kunne pakke kufferten og begive mig til Nakskov Skibsværft. Der lå skibet MS Pretoria, som jeg kunne få hyre på som mesterkammerdreng. En mesterkammerdreng var en person, der gjorde rent ved maskinmestrene og de øvrige maskinfolk. Jeg fik sagt farvel til min søster, svoger og mor, og sammen med min far tog jeg af sted mod Nakskov.

M/S "Pretoria"

Vi tog først toget til Fredericia for at få det sidste tøj med. Her på formiddagen tog vi toget til Svendborg. Vi fortsatte med bus over Tåsinge og sejlede til Nakskov på Falster. Det var en spændende rejse. Jeg havde købt et Anders And blad, som jeg bladede adspredt i. Det kunne ikke rigtig fænge min interesse. I stedet for kikkede jeg på de øvrige passagerer. Der var mange sjove

typer med toget og på skibet. Vi nåede frem til Nakskov hen på eftermiddagen. Jeg havde ikke rigtig fået snakket med min far på rejsen. Han havde gjort tilløb til at ville fortælle mig noget flere gange, men det var ligesom, at han mistede modet hver gang. Han gentog dog flere gange, at jeg skulle passe på. Hvad jeg skulle passe på, uddybede han ikke nærmere.

Vi skulle have eftermiddagen til at gå, så vi satte os hen på torvet i Nakskov. Min far faldt i snak med nogle lokale beboere, som sad på en bænk og lod livet passere forbi. Min far købte en pose øl og gav sig til at snakke med dem. Om han fik dem fortalt, hvad jeg skulle passe på, ved jeg ikke. Han fortalte mig ikke noget om, hvad de havde snakket om. Jeg gik ind i en iskiosk, hvor der var opstillet et par enarmede tyveknægte. Der blev jeg til, at det blev spisetid. Om aftenen skulle vi sove på sømandshotellet. Jeg husker tydeligt lokalet vi sov i. Det lå oppe under taget og var malet lysebrunt. Der var skrå vægge og der lå en bibel på natbordet.

Næste morgen tog vi ud til Nakskov Skibsværft. Der lå skibet og var næsten sejlkklar. Jeg skulle møde ved hovmesteren. Vi fandt efter et par forsøg kabyssen, hvor hovmesteren skulle holde til. Han var der. Han hed Pedersen og bød mig velkommen ombord. Jeg blev vist hen til den kahyt, hvor jeg skulle bo sammen med en af de andre messedrenge. Jeg fik anvist den nederste køje. I den øverste havde Hans Peter placeret sig. Min far blev der ikke ret længe. Jeg fulgte ham til landgangen og han ønskede mig en god rejse.

Arbejdsdagen var lang. Vi blev vækket kl. seks om morgenen, og jeg havde til opgave at gøre toiletterne rene. Kl. otte fik vi morgenmad, som vi spiste i mandskabsmessen. Formiddagen gik med at gøre rent i maskinmestrenes kamre, hos maskinaspiranterne og hos maskinchefen. Vi holdt middag fra kl. tolv til klokken to. Så var der mulighed for at få sig en lille lur, hvis man havde været længe oppe dagen i forvejen. Klokken seks spiste vi aftensmad og når vi var færdige med det, skulle der lige vaskes op i kabyssen. På skibet var der passagerer med, der spiste sammen med officererne i salonen.

Jeg var med på opvaskeholdet og skulle vaske service og bestik, som passagererne havde brugt. Heldigvis var der andre til at hjælpe og der var også en halvautomatisk opvaskemaskine. Der var ikke nogen egentlig instruktion i, hvordan man skulle vaske gulve og rengøre toiletter. Man kunne bare prøve sig frem. Jeg praktiserede at vaske gulv i skurepulver i en helt uge, før der var en der forbarmede sig over mig og fortalte, hvordan man gjorde vandet klar til gulvvaske. Brun sæbe pisket op i en spand med varmt vand var recepten for en god og grundig rengøring på ØK's skibe.

Fra Gedynia til Hull

Inden skibet sejlede fra Nakskov, var jeg en tur i byen med de andre messedrenge. Det var meget populært at gå på restaurant og spille bowling. Et nyt bowlingssystem var kommet til Nakskov. Et elektronisk system, hvor keglerne blev registeret, når de væltede og hvor de blev rejst op igen, når de var væltet. Vi dystede indbyrdes og taberen skulle give en omgang øl. Jeg holdt mig lidt tilbage i begyndelsen. Jeg havde aldrig drukket øl før og havde ikke så mange penge med hjemmefra. Tobakken fik jeg også prøvet. En af de andre messedrenge havde billige, toldfrie cigaretter, som jeg lånte et par pakker af, indtil jeg fik min første løn og kunne betale tilbage. Det var stærk tobak, jeg hostede kraftigt, da jeg vågnede næste morgen.

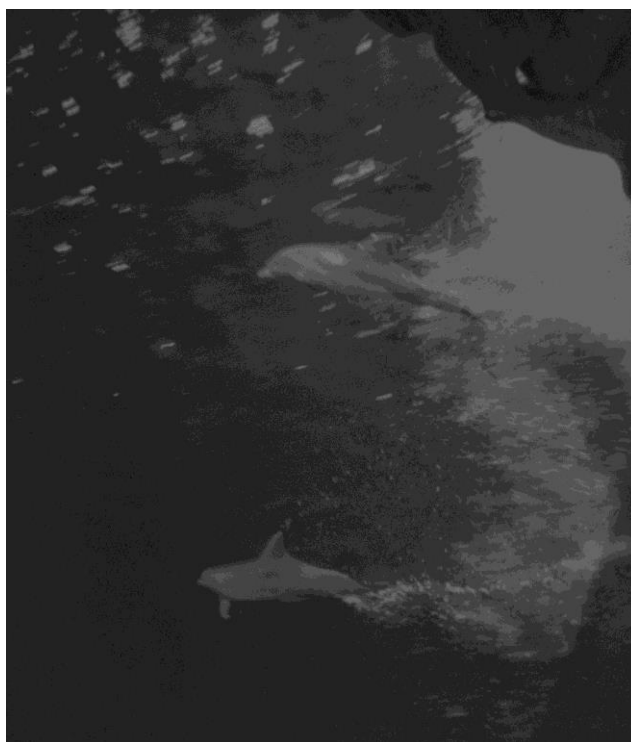
Det første rejsemål for Pretoria var Gedynia i Polen. Det tog en dags tid at sejle dertil. Byen var trist at opleve. Da vi gik fra borde for at se lidt på byen, blev vi kontrolleret af to bevæbnede vagtsoldater, der stod ved landgangsbroen. De var klædt i grønt og brunt militærtøj og havde

stålhjelme på hovedet. Vi gik gennem byen og så mange steder skudhuller i de gamle huse. Skudhuller fra krigens tid, som de ikke havde haft råd til at reparere endnu. I hele byen var der kun to neonlysreklamer. Det var en stor forandring i forhold til byen Nakskov. Der kunne købes billige cigaretter i forretningerne i Gedynia. De smagte efter prisen. Det var ikke tobak, der var i cigaretterne. Det smagte, som om det var blade fra frugttræer og lignende. Host, host.

Fra Gedynia gik rejsen til Hull i England. Et tåget og diset land, hvor vi heldigvis kun lå to dage og fik gods ombord. Godset blev hejst ombord med kraner, der kørte frem og tilbage på kajen. Det kunne godt være farligt med en sådan kørende kran. Jeg overværede, at en havnearbejder snublede på kajen og faldt så uheldigt, at han fik kørt sin ene fod over. Der var en vældig ståhej på kajen, da politiet og rednings-ambulancen dukkede op og fik ham trukket fri af kranen og løftet ind i ambulancen.

På toilet uden revolver

Fra Hull sejlede skibet gennem den Engelske Kanal og inden længe, var der ikke nogen sikker landkending mere. Vi sejlede ude i det vidtstrakte og øde Atlanterhav. Vejret blev bedre og bedre og hver morgen skulle vi stå en time op før på grund af tidsforskellen. Efter et par dages sejlads nærmede vi os De Vestindiske Øer. Delfinerne flokkedes om skibet og svømmede om kap med os. De sprang kåde op foran stævnen på skibet, hvor alle skibsdrengene hang ud over rælingen for at få et glimt af de flotte sølvglinsende dyr.

Delfiner under stævnen

Det var efterhånden blevet så varmt om natten, at det ikke var muligt at have dyne eller tæppe over sig. Man var gennemblødt om morgenen, hvis man havde haft blot et lille stykke beklædning over sig. Messedrengene besluttede sig til at sove udendørs. Vi fik fat i nogle madrasser og tæpper og så lagde vi os oven på lastrummene. Det var et forunderligt syn at opleve tropenatten samt høre bølgerne slag mod skibssiden.

Det var storslået at sejle ind til Skt. Thomas på De Vestindiske Øer i skumringen. Det var som at sejle ind i et eventyrslot. Rundt om havnebyen rejser bjergene sig i en halvbue mod himlens sorte hvælvning. Der var lys på bjergskråningerne hele vejen rundt på øen, og midt i indsejlingen var der et kæmpestort lysbunt. Natten var varm og vi kunne dufte eksotiske krydderier fra byen. Skibet lagde til ved kajen og snart var vi klar til at gå på landlov. Vi tog en taxa ind til byen. Man skulle lige vænne sig til at køre i venstre side af gaden.

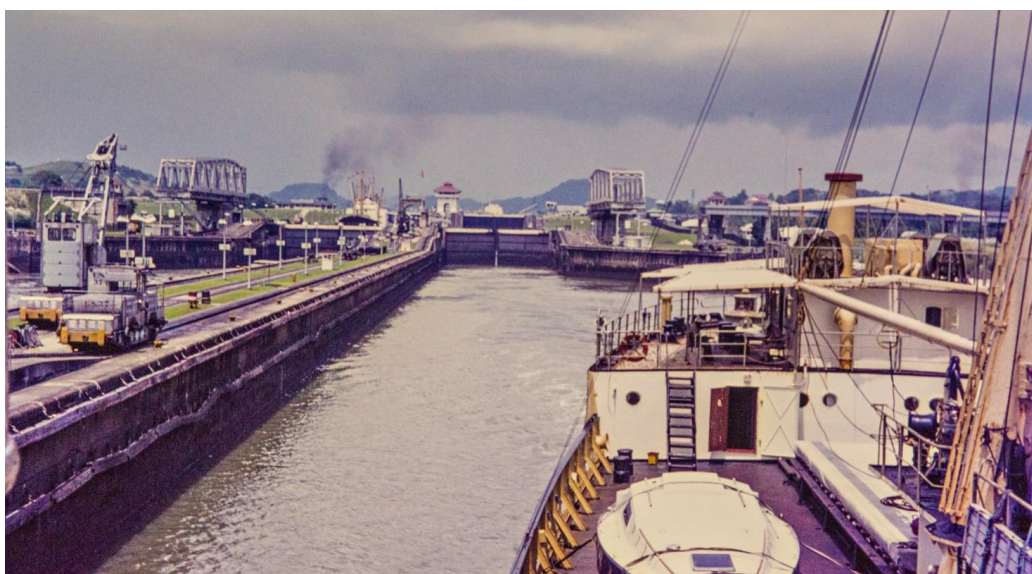
Den første bar, som vi kom ind på, var fyldt med amerikanske søfolk. Det var svært at finde en plads. Musikken var god rock og rul og der var mange søde piger. På toilettet mødte jeg en mørklødet mand, der spurgte, om jeg ikke kunne skaffe ham en revolver. Helst en tysk Parabellum. Det kunne jeg nu ikke love ham. Vi var også en tur oppe på bjerget og se den fantastiske udsigt ud over hele øriget. Næste formiddag, hvor vi havde fri et par timer, gik vi på stranden. En af de andre messedrenge mødte en bekendt, som havde en pose lokal øl med. Vi blev lidt svimle, inden vi kom tilbage til skibet.

MS Pretoria den 14.08.64.

Vi har ligget i Skt. Thomas i 2 dage. Det er en dejlig by med palmer næsten alt for meget varme. Jeg har været ude at køre med svævebane, den kørte os op på en mægtig høj, hvorfra vi kunne se ud over hele øen. Det er helt mærkeligt at gå i gaderne for der er både reklamer for "George Jensen Sølv" og "Kongelig porcelæn". Vi har også været i Skt. Croix, men der var jeg ikke i land, for vi var der kun i ca. 10 timer. Det er frygtelig varmt her, jeg går mindst 2 gange om dagen ind under den kolde bruser og viften går i døgndrift. Om natten sover vi ude på lugen.

Rom, cola og brusebad

Efter besøget på De Vestindiske Øer gik rejsen videre mod Panamakanalen. For at komme frem til Stillehavet måtte Pretoria forcere en række sluser og kanaler. I alt blev skibet løftet 70 meter op og ned før det var i åben sø igen. Det var et imponerende syn at sejle igennem kanalerne og blive hævet op og ned i sluserne. Det var tropenat, da vi sejlede igennem, med lys på begge sider af kanalen. Skibet sejlede ikke selv gennem sluserne, men blev trukket af små toge, der havde fat i skibet fra både styrbord og bagbord.

Små tog trækker skibene gennem sluserne i Panamakanalen

Inden vi forlod kanalen lagde vi til i havnebyen Cristóbal. Skibet skulle have nye forsyninger ombord. Messedrengene havde snakket meget om den gode rom, som man kunne få i Panama. Enden på en lang snak blev, at jeg blev sendt i byen efter rom. Der kom en taxa, som jeg kørte med ind til byen. Jeg skulle officielt ind og aflevere post til familierne i Danmark. Undervejs stoppede bilen ved en restaurant og chaufføren oplyste, at i denne restaurant kunne man få Panamas bedste rom. Der var ikke problemer med at få udleveret rommen. De skulle hverken se dåbsattest, pas eller andre dokumenter for at kontrollere, hvor gammel jeg egentlig var. Jeg fik udleveret 3 liter rom og så gik det i fuld fart tilbage til skibet.

Om aftenen skulle vi smage den lokale rom. Det blev fremskaffet cola og godt med tobak. De mere erfarne messedrengene fortalte om tidligere erfaringer med rom og det fristede mig til at prøve en rom og cola. Det gik godt til at begynde med. Jeg blev opstemt og deltog i det festlige lag med adskillige muntre historier fra min skoletid. Som aftenen skred frem, blev jeg mere og mere svimmel og det endte da også med, at lyset gik ud for mig. Jeg gik i gulvet med et brag.

Det var der råd for. De andre messedrengene tog mig resolut og puttede mig ind under bruseren med al tøjet på! Da jeg havde fået øjne igen, fik jeg lov til at slippe ud af bruseren. Med lidt nyt tørt tøj på sank jeg sammen på min køje og snart var jeg i drømmeland. Da jeg blev vækket den næste dag kl. seks, var der håndværkere på spil og resten af dagen, havde jeg noget så ondt af mig selv. Det skulle vare lidt, inden jeg igen skulle prøve rom og cola.

Fodring af kølsvin

En yndet beskæftigelse blandt de gamle messedrengene på skibet var, at gøre grin med de nyansatte, der ikke kendte til sproget på søen. Hvem kunne vide, at gulvet hed dørken, at køkkenet hed kabysen, at forstævnen på skibet hed bakken, at det bagerste af skibet hed agter og at vaske op hed at tage sin bakstørn. Det tog lidt tid, at blive bekendt med disse begreber og man kunne også godt gå hen og bytte om på betydningerne af ordene. Udover de specielle ord, som tingene havde på et skib, var der nogle standardprøvelser, som de nye altid blev udsat for på et eller andet tidspunkt.

For eksempel bad koksmaten mig engang om at "fodre kølsvinet". Jeg fik en spand med madaffald og fik at vide, at svinet skulle spise det hele. Den befandt sig i bunden af skibet og jeg skulle gå igennem maskinrummet, ned ad en række lejdere, hvor maskinpersonalet kunne se, hvad der var i gang. Efter at jeg havde spurgt flere i maskinrummet om, hvor kølsvinet befandt sig, endte jeg henne agter, hvor skrueakselen gik ud til propellen.

Drilleriet gik ud på, at få de nye til at gå rundt og kvaje sig med at spørge efter noget, der ikke fandtes, indtil de fandt ud af, at de var til grin. Til sidst gik det da også op for mig, at der var noget galt, så jeg gik slukøret op til koksmaten igen og afleverede spanden med madrester i. Der er ganske vist noget på et skib, der hedder kølsvinet. Det er selve kølstykket under skibet, der sørger for, at skibet ligger stabilt i søen. Men at det skulle være levende og kunne fodres, det er noget, som drillesyge søfolk har fundet på.

En anden prøve, som nye folk ombord på skibet kunne blive stillet over for, var at skulle "vande kompasrosen". Så var det bare om at komme af sted med en vandkande og op til styrmanden eller kaptajnen på broen, hvor kompasset er. Kompasnålen ligger i en flydende væske, som regel i sprit og de fire verdenshjørner kan være illustreret med rosenblade og rosenknopper malet på en glasplade under kompasnålen. Det er denne rose på glasplade, det er opgaven at vande, hvis man kan.

Long Beach den 25.08.64.

Vi ligger i Long Beach havnen, som ligger ca. 30-40 km. fra Los Angeles og 10 km. fra Disneyland. Vi var i biografen i går og så "Some People" og "Bikini Surf". Vi gav en dollar for at komme ind og kunne blive siddende der lige så længe vi ville. Vi har jo ingen biograf ombord, så vi går nok også i biffen i aften. Dog er der lige blevet opstillet et TV i rygesalonen og et i mandskabsmessen, men vi kan jo se det, når vi sejler. Jeg har købt en LP med "The Rolling Stone". Jeg gav 3 dollar for den. Jeg har også købt en farvefilm og en sort-hvid film. Der er ingen passagerer ombord for tiden, så vi bliver hurtigt færdig i pantryet. Jeg snakkede med en af (Styrmands-) aspiranterne i dag og han sagde, at hvis det går vel, skulle vi være hjemme omkring 1. november.

Jeg har så tænkt mig at tage på en Østen tur, som varer omkring 5 måneder. Vi har en ungtjener, der har været på en sådan tur og han har købt en hel masse billigt f. eks. en radio med 8 transistor til 140 kr. Hans onkel er for resten chefredaktør på "Jyske Tiende" Vi har ikke noget vaskeri ombord. Dvs. at der kun bliver vasket håndklæder og sengetøj, resten må vi klare selv og det er da blevet helt rent. Mine sandaler er blevet slidt helt op så dem har jeg smidt over bord, men jeg regner med at købe nogle Japan sandaler. De koster kun en dollar. Der var en mand i går, der ville sælge cowboybukser, men de kostede 5 dollar, så jeg købte ikke nogen. I morgen sejler vi til San Fransisco og derefter videre til Vancouver, hvor vi regner med at blive kørt rundt af nogle Dansk-amerikanerne.

Eureka den 30.08.64.

Vi ankom til Eureka i går aftes. Det er en lille by ikke ret langt fra den canadiske grænse. Vi skal laste teak og egetræ til Dublin. Vi fortsætter i morgen aften til Vancouver, hvor regner med vi er om et par dage. Vi har også været i San Fransisco, hvor vi lå under Oakland Bay Bridge ikke langt fra Golden Gate Bridge. Vi rendte rundt i San Fransisco for at finde en biograf, hvor "The Beatles" gik, men vi fandt ingen; så må jeg jo vente, til vi kommer til Liverpool.

Der er nu en dejlig natur heromkring med høje bjerge, mægtige vandfald og masser af skov. Jeg kunne godt tænke mig at komme op i bjergene, men det bliver der nok ikke tid til. Jeg har købt en transistorradio i San Fransisco til 12 dollars. Der er kun et bånd på, men jeg er nu glad for at have noget pop til arbejdet om morgenen. Nu bliver det ikke til mere denne gang. Jeg sidder her og er ved at falde i søvn. Vi har været i byen i dag og klokken er ved at blive 12.